

Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development

Summer 2025, Vol.6, No.2, Serial Number 22, pp 1-22

 <https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7850.1260>

Explaining Factors Influencing Sustainable Rural Development through Tourism: A Case Study of Abadeh County

Omid Khademhosseini ^{1*}, Bijan Rahmani ², Shahriar Khaledi ³, Ali Osanlu ⁴

1. Ph.D. Student of Geography and Rural Planning, Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

3. Professor, Department of Physical Geography, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

4. Associate Professor, Department of Geography, College of Command and Staff, Amin University of Law Enforcement Sciences, Tehran, Iran.

*Corresponding author, Email: b-rahmani@sbu.ac.ir

Keywords:

Sustainable development,
Tourism,
Rural areas,
Semi-arid area.

1. Introduction

The semi-arid region is considered one of the tourist regions, and the villages of this type of region have their own type of tourism. Due to this type and climatic, environmental and infrastructure differences, they require their own planning and management. On the other hand, the issue of sustainability is of double importance for these villages; Considering the importance of sustainability on the one hand and the capacities of tourism on the other hand, appropriate measures should be emphasized to achieve sustainable rural development with a tourism approach. Based on this, various factors can be identified and explained in the direction of sustainable rural development with a tourism approach. In fact, in order for the villages of semi-arid regions to be placed in a favorable process of sustainable development with a tourism approach, a proper recognition and explanation of the existing conditions and effective factors in the promotion and development of sustainable tourism should be achieved. As one of the semi-arid regions of Iran, Abadeh county has villages with its own environmental and tourism characteristics. Historical, cultural and ecotourism tourist attractions have provided capacities for the development of these villages, but due to their shortcomings and insufficient attention, tourism has not been developed. On the other hand, rural areas are also facing various environmental and economic tensions, and this problem is also spreading and has consequences such as population instability. Tourism, as a thoughtful approach, can be effective in this field, but in order to have an acceptable impact, the effective factors in this field must be identified and explained. In fact, the main goal is to identify and analyze influential factors in order to achieve sustainable rural development with a tourism approach in semi-arid areas. Based on this knowledge and analysis, appropriate planning can be adopted and implemented.

2. Methodology

The descriptive-analytical research method is applied research in terms of its purpose. The data collection method was a survey and the data was collected through a questionnaire. Validity of the questionnaire was done by experts and reliability by completing the questionnaire outside the statistical sample. The statistical population of the research was formed by the residents of the villages of Abadeh city as well as experts related to the subject. The number of inhabited villages in the city has reached 22 villages, of which 13 villages with more than 30 households were selected in this research. In the first group of research, i.e. local residents, 372 people and in the second group, i.e. experts, 50 people were

Received:

03/Jul/2024

Revised:

22/Aug/2024

Accepted:

20/Oct/2024

determined as the sample size. SPSS and Excel software were also used for data analysis. The method of data analysis was factor analysis and SWOT model.

3. Findings

The result of the research showed that from the point of view of the local community, economic, infrastructural and social planning are effective in sustainable rural development with a tourism approach. Based on this approach and planning, factors include marketing and branding of rural tourism, creating a bazaar to sell local products and handicrafts, creating rural tourism service development offices in the region, participation of villagers as tourist guides, expanding technology services including the Internet, advertising and information. Providing information for rural tourism, expanding cooperative activities in the field of rural tourism, improving the level of awareness and knowledge of local people towards tourism, implementing the rural tourism plan, changing the mentality of rural managers to the field of tourism, improving rural accommodation services, expanding security and creating a peaceful atmosphere in The village, education to the local community plays an important role and can provide a platform for the development of tourism and in the general sense of sustainable rural development.

The results of the factor analysis showed that from the point of view of the local community, 19 sub-factors are effective in sustainable rural development with a tourism approach with an explanation of 75.860%. These sub-factors are categorized into three macro-factors including economic, infrastructural and social planning (55.069 percent), service development and general knowledge (14.528 percent), and management, security and education (6.262 percent). In terms of micro factors, the support factor and the role of the government in rural tourism with a weight of 0.929 is known as the most important factor in sustainable rural development with a tourism approach in semi-arid areas of Iran. Also, two factors of diversification of the rural economy from agriculture to other areas, including tourism with a value of 0.914 and factor B of women's activity in rural tourism with a value of 0.912, are known to be the second and third most influential factors.

From the point of view of experts, among the leading and positive factors are the spirit of ethnocentrism and collectivism in villages, the diversity of rural tourism attractions with people, the hospitality culture of villagers in different regions, the possibility of attracting investment from the private sector, and also increasing the level of income. and the employment of the people in the villages, the unspoiled capacities of nomadic tourism in the region, the capacity to brand rural tourism and the most important inhibiting factors are the lack of tourist accommodation in the villages, the lack of rural tourism services and equipment, the unknown nature of tourism in the region, drought and lack of water in the years Recently, he pointed out the creation of a new communication road between Isfahan and Shiraz and hot and dry climatic conditions.

From the point of view of experts, the most important factors of strength, weakness, opportunity and threat in the field of sustainable rural development with a tourism approach, including the spirit of ethnocentrism and collectivism in villages with the final weight (0.388); Lack of tourist accommodation in villages with final weight (0.427); The possibility of attracting investment from the private sector as well as increasing the level of income and employment of rural people jointly with the final weight (0.375); Drought and lack of water in recent years are with final weight (0.523). The best strategy for smoothing and realizing sustainable rural development with a tourism approach, diversification strategy was determined, the most important of which includes attracting capital in the field of tourism and branding it.

4. Discussion and Conclusion

In general, the explanation and analysis of the results show that various factors are effective on sustainable rural development with a tourism approach. In this context, what is important is optimal use and exploitation. The limitations and bottlenecks of the semi-arid rural areas are significant, but in Farakhor, there are also various capacities that can reduce tensions. According to these conditions, strategies can be designed, but the most important strategies are of the diversity type, which reduces weaknesses by taking advantage of opportunities.

How to cite this article:

Khademhosseini, O., Rahmani, B., Khaledi, Sh. & Osanlu, A. (2025). Explaining Factors Influencing Sustainable Rural Development through Tourism: A Case Study of Abadeh County Village and Space Sustainable Development, 6(2), 1-22. <https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7850.1260>

Copyright: © 2025 by the authors. Licensee Quarterly Journal of Village and Space Sustainable Development. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا

دوره ششم، شماره دوم، پیاپی بیست و دوم، تابستان ۱۴۰۴، صفحات ۱-۲۲

<https://doi.org/10.22077/vssd.2024.7850.1260>

تبیین عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری (مورد مطالعه شهرستان آباده)

امید خادم حسینی^۱، بیژن رحمانی^{۲*}، شهریار خالدي^۳، علی اصائلو^۴

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. دانشیار گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده برنامه ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

۴. دانشیار، گروه جغرافیا، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران

* نویسنده مسئول، ایمیل: b-rahmani@sbu.ac.ir

چکیده

توسعه پایدار از مفاهیم مهمی است که امروزه در مناطق روستایی مورد تأکید است. جهت پیاده سازی این مفهوم، بایستی از ظرفیت‌های متنوعی استفاده نمود که گردشگری از مهمترین آنها است. در راستای توسعه روستاها با رویکرد گردشگری عوامل مختلفی مؤثر هستند که برای نواحی نیمه‌خشک از جمله شهرستان آباده این عوامل متفاوت است. این شهرستان دارای جاذبه‌های گردشگری از نوع طبیعی و تاریخی-فرهنگی است که با توجه به موقعیت استقرار آن در مسیر شیراز، می‌توان جایگاه بهتری داشته‌باشد. هدف پژوهش تبیین عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران است. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر گردآوری داده‌ها از طریق پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق را ساکنان روستایی و کارشناسان تشکیل داده که بر اساس فرمول کوکران ۳۷۲ نفر در زمینه ساکنان و ۵۰ نفر در زمینه کارشناسان به‌عنوان حجم نمونه تعیین شد. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که از دیدگاه جامعه محلی، ۱۹ عامل در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری با تبیین ۷۵/۸۶۰ درصد مؤثر هستند. این عوامل در سه عامل کلان شامل برنامه ریزی اقتصادی، زیرساختی و اجتماعی (۵۵/۰۶۹ درصد)، توسعه خدمات و دانش عمومی (۱۴/۵۲۸ درصد) و مدیریت، امنیت و آموزش (۶/۲۶۲) دسته بندی می‌شوند. همچنین از دیدگاه کارشناسان، به‌ترتیب مهمترین عوامل قوت، ضعف، فرصت و تهدید در زمینه توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری شامل روحیه قوم گرایی و جمع گرایی در روستاها با وزن نهایی (۰/۳۸۸)، کمبود اقامتگاه گردشگری در روستاها با وزن نهایی (۰/۴۲۷)، امکان جذب سرمایه‌گذاری از بخش خصوصی و افزایش سطح درآمد و اشتغال مردم روستاها به‌طور مشترک با وزن نهایی (۰/۳۷۵)، و خشکسالی و کم آبی در سال‌های اخیر با وزن نهایی (۰/۵۲۳) بوده است. بهترین استراتژی برای تحقق توسعه پایدار روستایی گردشگری، استراتژی تنوع تعیین شد که مهمترین آن شامل جذب سرمایه در حوزه گردشگری و برندسازی آن است.

واژگان کلیدی:

توسعه پایدار، گردشگری، مناطق روستایی، ناحیه نیمه‌خشک.

تاریخ ارسال:

۱۴۰۳/۰۴/۱۳

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۶/۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۷/۲۹

۱- مقدمه

روستا از گذشته تاکنون سعی نموده که جایگاه فضایی خود را حفظ و توسعه دهد؛ به گونه‌ای که روستاها از بسیاری جهات مهم، زندگی و روند خاص خود را دارند (موردچ^۱، ۴۰۷، ۲۰۰۰). بر همین اساس به نظر می‌رسد روستا به مکانی گفته می‌شود که تلاش می‌کند با نظم و آرایش درست از فضا و مردم و همچنین تولید مناسب، شیوه‌ای از زندگی مستقل و پایدار را ارائه دهد (بوتوریا^۲، ۲۰۲۰، ۵۱۹). همین نوع نگاه به روستا، مفهوم پایداری و توسعه پایدار را نشان می‌دهد. توسعه پایدار روستایی دارای ابعاد متنوع و یکپارچه‌ای است که علاوه بر حفظ منابع موجود، درصدد بهره برداری اصولی از این منابع برای دسترسی آیندگان به آنها است (سوبزیک^۳، ۲۰۱۴، ۱۲۲). در واقع بر اساس تعریف توسعه پایدار، توجه به ظرفیت‌های محیطی و استفاده مناسب از آنها یک اصل مهم محسوب می‌شود (صادقی و همکاران، ۲۰۱۷، ۲۱۴). توسعه پایدار در مناطق روستایی رویکردی است که می‌تواند علاوه بر حفظ منابع و داشته‌های موجود، تضمینی برای آینده نیز باشد (می‌های و لاتو^۴، ۲۰۲۰، ۱۰). در راستای توسعه پایدار روستایی، رویکردها و سیاست‌های متنوعی قابل طرح است اما آنچه امروزه با توجه به تأثیرات اقتصادی و همچنین محدودیت‌های منابع طبیعی بیشتر نمود دارد، گردشگری است. گردشگری در واقع بستری برای کاهش فشار بر طبیعت و مدیریت آن در مناطق روستایی است (رنگوس^۵ و همکاران، ۲۰۱۷، ۴). گردشگری یکی از بخش‌های مهم و رو به پیشرفت در جهان است (صادقی و موسوی فرد، ۱۳۹۹، ۸۸).

گردشگری رویکردی است که در مناطق روستایی در دو دهه گذشته اهمیت زیادی یافته‌است. در همین راستا با توجه به اهمیت گردشگری از یکسو و مفهوم توسعه پایدار از سوی دیگر، تلفیق این دو در دو دهه گذشته اتفاق افتاده (لوپز-سانز^۶ و همکاران، ۲۰۲۱، ۵) و از گردشگری به عنوان یک رویکرد حمایت گر در بسیاری از موارد جهت کاهش برداشت بی‌رویه منابع در بخش‌های اقتصادی (از جمله کشاورزی) و متنوع سازی اقتصادی روستایی استفاده شده‌است (آلسیور و براوو^۷، ۲۰۱۷، ۳۳). گردشگری پایدار به دلیل افزودن مفهوم پایداری به گردشگری به منظور کاهش اثرات منفی ناشی از فرآیند توسعه گردشگری به عنوان یک هدف مطلوب در توسعه گردشگری شناخته شده‌است (آن و آلاکون^۸، ۲۰۲۰، ۲). توسعه فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند اثرات مثبت تایید شده‌ای ایجاد کند از جمله بهبود معیشت پایدار و افزایش اشتغال‌زایی (حجت شمایی و همکاران، ۱۴۰۲، ۸۴)، بهبود کیفیت زندگی برای مردم محلی (اندرک و نیاپان^۹، ۲۰۱۱، ۲۴۹)، حفظ میراث فرهنگی، توسعه شبکه‌های تجاری و ارتقای سطح عمومی (صادقی و قنبری، ۱۴۰۳، ۷۷)، تجدید حیات مناطق توسعه نیافته، نوزایی هنرها و فنون محلی (نعیم آبادی و جوان، ۱۳۹۹، ۷۰). با توجه به نوع رویکرد گردشگری در توسعه پایدار روستایی، بایستی از ظرفیت‌ها و بسترهای مطلوب برای بهره برداری استفاده نمود. یکی از مسائل مهم توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری، عوامل مؤثر در این زمینه است. به عبارت دیگر برای آنکه گردشگری بتواند در چارچوب توسعه پایدار روستایی نقش آفرینی داشته‌باشد، عوامل چه از نوع بازدارنده و چه پیش‌برنده مؤثر هستند (گرمانوویچ^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۰، ۹۶۷). این عوامل نیز به تناسب شرایط مختلف محیطی و منطقه‌ای می‌تواند متفاوت باشد. گردشگری می‌تواند از فشار سنگین افزایش جمعیت و استفاده روز افزون بشر از منابع زیستی مناطق بکاهد (زنگنه اسدی

1. Murdoch

2. Bhutoria

3. Sobczyk

4. Mihai & Latu

5. Rangus

6. Lopez-sanz

7. Alcivar & Bravo

8. An & Alarcon

9. Andereck & Nyaupane

10. Germanovich

و همکاران، ۱۳۹۹، ۴۷). منطقه نیمه خشک یکی از مناطق گردشگری محسوب می‌شوند که روستاهای این نوع منطقه دارای تیپ گردشگری خاص خود هستند. با توجه به همین تیپ و تفاوت‌های اقلیمی، محیطی و زیرساختی، برنامه ریزی و مدیریت خاص خود را می‌طلبند (کاتموری^۱ و همکاران، ۲۰۱۷، ۳۸). از سوی دیگر موضوع پایداری برای این روستاها از اهمیت دوچندانی برخوردار است؛ با توجه به اهمیت پایداری از یکسو و ظرفیت‌های گردشگری از سوی دیگر، بایستی اقدامات مناسب جهت تحقق توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری مورد تأکید قرار گیرد (گو و کانگ^۲، ۲۰۲۳، ۳۸۳). بر همین اساس عوامل متنوعی نیز در راستای توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری قابل شناسایی و تبیین است. در واقع برای آنکه روستاهای مناطق نیمه خشک در یک فرآیند مطلوب از توسعه پایدار با رویکرد گردشگری قرار گیرد، بایستی در ابتدا یک شناخت و تبیین مناسب از شرایط موجود و عوامل مؤثر در ارتقا و توسعه گردشگری پایدار حاصل شود (مواوا و لاسال^۳، ۲۰۲۱، ۷۳).

از دلایل تأکید روی روستاهای نیمه خشک در این پژوهش آن است که این روستاها، مسلماً ساختار و تفاوت‌های فضایی قابل توجه‌ای با دیگر روستاها دارند و بر اساس همین تفاوت‌ها، ساختار و کارکرد آنها حتی در زمینه گردشگری نیز متفاوت است. از سوی دیگر مسئله پایداری این روستاها حائز اهمیت است چرا که به دلیل مشکلات محیطی، محدودیت‌های گسترده‌تر و متفاوتی در زمینه پایداری دارند. شهرستان آباده به عنوان یکی از مناطق نیمه خشک ایران، دارای روستاها با ویژگی‌های محیطی و گردشگری خاص خود است. جاذبه‌های گردشگری از نوع تاریخی، فرهنگی و اکوتوریسمی، ظرفیت‌هایی برای توسعه این روستاها فراهم نموده است اما با توجه کاستی‌ها و عدم توجه کافی به آنها، گردشگری توسعه پیدا نکرده است. از سوی دیگر نواحی روستایی نیز با تنش‌های محیطی و اقتصادی مختلفی روبه شده‌اند و این مسئله نیز در حال گسترش است و پیامدهایی از جمله ناپایداری جمعیت را به دنبال داشته است. گردشگری به عنوان یک رویکرد قابل تامل، می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد اما برای آنکه تأثیرگذاری قابل قبولی را داشته باشد، بایستی عوامل مؤثر در این زمینه شناسایی و تبیین شود. در واقع هدف اصلی این است که برای تحقق توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه خشک، عوامل تأثیرگذار شناسایی و تحلیل شوند. بر پایه این شناخت و تحلیل، می‌تواند برنامه ریزی مناسبی را اتخاذ و اجرایی نمود.

۲- بنیان نظریه‌ای

توسعه پایدار روستایی، در زیر توسعه پایدار قرار دارد. به فراخور موضوع می‌توان گفت که یکی از عوامل تأثیرگذار بر توسعه روستایی، گردشگری است (قاسمی، ۱۳۹۹، ۲۴۴). گردشگری روستایی جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند نقش مهمی در توانمندسازی مردم محلی و تنوع بخشی به رشد اقتصادی و نیز خلق فرصت‌های شغلی جدید در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش‌های اقتصادی ایفا کند (محمدی، ۱۳۹۰، ۹۴). توسعه گردشگری روستایی، ممکن است اثرات مثبت مانند فرصت برای افزایش ارزش محیطی، بهبود شبکه‌های حمل و نقل عمومی یا امکانات عمومی و فعال شدن تعاملات فرهنگی داشته باشد (آلمیدا-گارسیا^۴ و همکاران، ۲۰۱۶، ۲۶۱). با این حال، ممکن است اثرات منفی نیز داشته باشد، مانند شلوغی بیش از اندازه مکان‌ها و امکانات عمومی، اختلال در زندگی مردم محلی، افزایش سرسام‌آور قیمت اراضی، نگرانی‌های ایمنی، آسیب‌های زیست محیطی، افزایش ضایعات و استفاده بیش از حد از منابع (آلمیدا-گارسیا و همکاران، ۲۰۱۶، ۲۶۲). اثرات دوسویه گردشگری

^۱ . Kattumuri

^۲ . Go & Kang

^۳ . Mohava & Llassal

^۴ . Almeida-Garcia

در مناطق روستایی، اهمیت توجه به مفهوم پایدار در این مناطق را به خوبی نشان می‌دهد. لذا برای آنکه اولاً روستاها در یک مسیر مناسب با هدف حفظ و مدیریت منابع قرار گیرد، بایستی مفهوم توسعه پایدار مورد تأکید باشد و ثانیاً برای رونق گردشگری و تأثیرگذاری مطلوب آن در توسعه پایدار روستایی، توجه به سیاست‌ها و برنامه‌های پایدار محور در این بخش ضروری است (خان^۱ و همکاران، ۲۰۲۱، ۷). لذا گردشگری روستایی در دهه‌های اخیر به عنوان وسیله‌ای برای توسعه اقتصادی مناطق حساس به ویژه در مناطق روستایی تلقی شده است. با این وجود آنچه که مهم است، مدیریت بهینه گردشگری و پایداری آن در مناطق روستایی است.

توسعه پایدار گردشگری به دنبال گسترش این صنعت و جذب گردشگران با استفاده از منابع موجود می‌باشد (قهرمانی، ۱۳۹۱، ۶۷). هدف گردشگری پایدار روستایی افزایش پایداری در خصوص بهبود بلندمدت استانداردهای زندگی از طریق حفظ تعادل بین حفاظت از محیط زیست، ارتقای منافع اقتصادی، برقراری عدالت اجتماعی و حفظ یکپارچگی فرهنگی است (لیو^۲ و همکاران، ۲۰۱۳، ۹۷). در این پژوهش بر بنیاد مفهوم توسعه پایدار، عوامل مؤثر در این زمینه با توجه به رویکرد گردشگری مورد تأکید است.

در ارتباط با موضوع گردشگری روستایی، تحقیقات متنوعی وجود دارد، اما پژوهش در حوزه گردشگری روستایی مناطق خشک و نیمه خشک کمتر کار شده است. مسلماً تحقیقات گذشته هر کدام یک منطقه با ویژگی‌های اقلیمی و محیطی خاصی را مطالعه نموده‌اند و مطالعه حاضر روی روستاهایی که در موقعیت جغرافیایی خشک و نیمه خشک قرار گرفته‌اند، تأکید می‌نماید. بنابراین در نوع خود از لحاظ مکانی جدید و می‌تواند یک مقایسه از تفاوت‌های مکانی یا منطقه‌ای پیش روی قرار دهد. در واقع عوامل توسعه گردشگری در یک روستای خشک یا روستای کوهستانی یا جلگه‌ای می‌تواند مؤثر باشد و انجام تحقیقات در موقعیت‌های جغرافیایی مختلف، می‌تواند به گسترش این موضوع کمک نماید.

لیو^۳ و همکاران (۲۰۲۳) نشان دادند گردشگری، تأثیرات متنوعی برای جوامع روستایی و حفظ منابع به دنبال دارد که همه این تأثیرات به پایداری مناطق روستایی منجر می‌شود. از مهمترین آنها می‌توان به حمایت همه جانبه، مشارکت روستاییان، سرمایه گذاری، بهبود فرهنگ و آموزش و منافع اقتصادی اشاره نمود. در راستای توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری، تحقیقات متنوعی قابل ذکر است. یوتامی و لستاری^۴ (۲۰۲۳)، اشاره دارند که کارآفرینی در حوزه گردشگری به عنوان یک عامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی شناخته می‌شود و در حقیقت گردشگری از طریق تأثیری که دارد بستری توسعه روستایی را فراهم می‌نماید. اریانی و فوزی^۵ (۲۰۲۳) اشاره دارند که عواملی از جمله خلاقیت، توسعه جاذبه‌ها، حفظ محیط زیست، گسترش فرهنگ بومی و توسعه زیرساخت‌ها از طریق گردشگری، می‌توانند به توسعه پایدار روستایی منجر شوند. کومار و والری^۶ (۲۰۲۲) نتیجه گرفتند که توسعه زیرساخت‌ها، رشد وجدان زیست محیطی، حمایت دولت محلی و جامعه، در دسترس بودن بودجه و مشارکت بخش خصوصی از عوامل اصلی توسعه گردشگری روستایی هستند. روزالینا^۷ و همکاران (۲۰۲۱) اشاره دارند که در توسعه گردشگری، چالش‌های مختلفی از جمله کمبود امکانات و زیرساخت، تعارضات فرهنگی و مشکلات زیست محیطی وجود دارد اما عواملی از جمله تغییر ذهنیت جامعه محلی نسبت به گردشگر، توسعه زیرساخت‌ها، آموزش، افزایش دسترسی به خدمات و سرمایه گذاری می‌توانند در رونق گردشگری مؤثر باشند. سوسویو^۸ و همکاران (۲۰۲۱) اشاره داشته‌اند که پتانسیل‌های گردشگری

^۱. Khan

^۲. Liu

^۳. liu

^۴. Utami & Lestari

^۵. Ariyani & Fauzi,

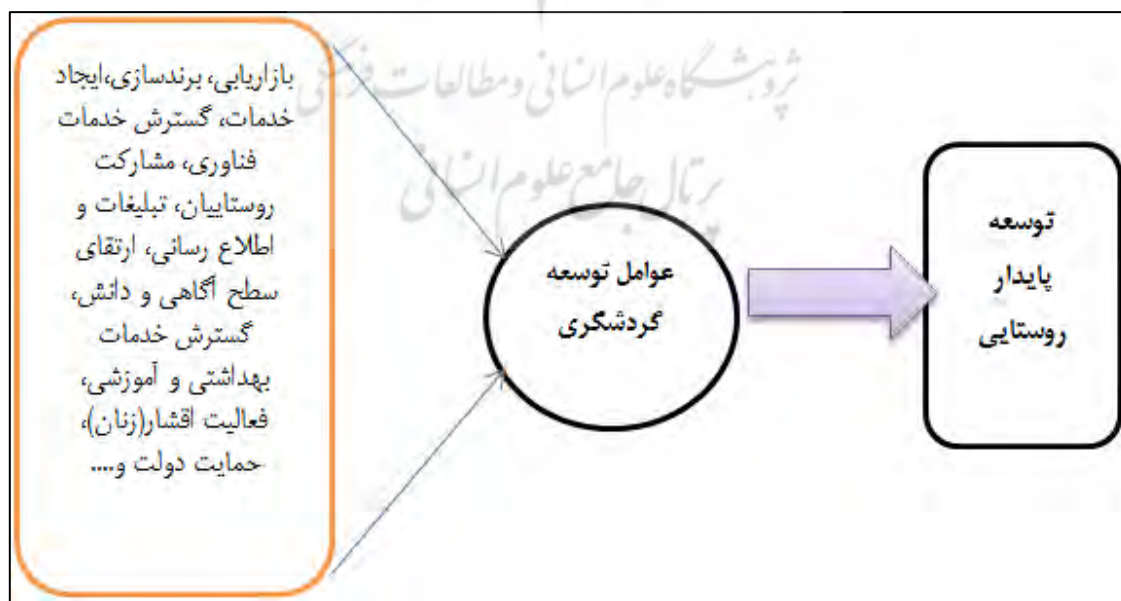
^۶. Kumar & Valeri

^۷. Rosalina

^۸. Soeswoyo

مناطق روستایی، یک توان بالقوه برای توسعه این مناطق محسوب می‌شوند. گرموویچ^۱ و همکاران (۲۰۲۰) نتیجه گرفتند که گردشگری در توسعه پایدار نواحی روستایی می‌تواند تأثیرات قابل توجهی از جمله درآمدزایی، اشتغال و تعامل فرهنگی را به دنبال داشته باشد، اما عواملی از جمله مشارکت، توسعه زیرساخت و خدمات، افزایش فرهنگ پذیرش گردشگر، حمایت دولت و گسترش فناوری در ارتقای توسعه روستایی با رویکرد گردشگری تأثیرگذار هستند.

سوگندی (۱۴۰۲) اشاره دارد که جاذبه‌ها، زیرساخت، نحوه برخورد روستاییان، سطح اقتصادی، سطح اجتماعی، مدیریت و محیط زیست عواملی هستند که بر توسعه گردشگری روستایی تأثیر دارند. عسکری زاده و همکاران (۱۴۰۲) بیان نموده‌اند که موقعیت جغرافیایی و اقلیم روستاها، قابلیت و محدودیت‌های روستاها به صورت مستقیم و منافع گردشگری، اثرات مثبت و منفی اقتصادی و اجتماعی و اقدامات مسئولان در جهت توسعه گردشگری به طور غیرمستقیم بر توسعه پایدار روستایی و گردشگری اثرگذار است. خداپناه (۱۴۰۲)، نتیجه گرفت که پوشش گیاهی و جانوری، سیاست‌های تشویقی، گسترش خانه‌های دوم و امکانات رفاهی در زمینه گردشگری از مهمترین عوامل توسعه گردشگری روستایی شناخته شده‌اند. شهبازی و موسوی (۱۴۰۲) نشان دادند که گردشگری در اقتصاد محلی و همچنین در ایجاد اشتغال، درآمد، آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم و نیز حفاظت از محیط زیست در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی مؤثر بوده است. رحیمی پور و همکاران (۱۳۹۹) نتیجه گرفتند که عوامل شرایط آب و هوایی و مشارکت و همبستگی تأثیرگذارترین عوامل در توسعه پایدار گردشگری و همچنین آگاهی جامعه محلی و گردشگران، رقابت پذیری و سیاست‌های تشویقی نیز در درجات بعدی اهمیت قرار دارند. کاظمی و همکاران (۱۳۹۹) تأکید دارند که گردشگری رویکردی مطلوب برای توسعه پایدار روستایی و کاهش تنش‌های محیطی است. حیدری ساریان و حاجی حیدری (۱۳۹۶) به مؤثر بودن شش عامل طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و نهادی بر موفقیت توسعه گردشگری روستایی اشاره داشته‌اند. مقایسه پژوهش حاضر با پیشینه بیانگر آن است که تحقیقات گذشته بیشتر تأثیر گردشگری در توسعه روستایی یا شاخص‌های گردشگری را ارزیابی نموده‌اند اما پژوهش حاضر تلاش نمود که عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی را با رویکرد گردشگری مورد سنجش قرار دهد. در واقع تلفیق توسعه پایدار با گردشگری انجام شده است. نکته دیگر اینکه عوامل مؤثر در تحقق توسعه پایدار با توجه به گردشگری مورد تأکید است.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

¹. Germanovich

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف جز تحقیقات کاربردی است. روش گردآوری داده‌ها به صورت پیمایشی و داده‌ها از طریق ابزار پرسش نامه جمع آوری شد. روایی پرسش‌نامه توسط کارشناسان (خبرگان) و پایایی (اعتبار) نیز از طریق تکمیل پرسش‌نامه در خارج از نمونه آماری انجام شد. در حقیقت جهت پایایی، ۳۰ نفر به صورت تصادفی در خارج از نمونه آماری مورد پرسشگری قرار گرفتند و محاسبه داده‌ها با ضریب کرونباخ بیشتر از ۰/۷۰ تأیید شد. برای تدوین عوامل مورد استفاده در پرسش نامه مردم، از روش مصاحبه با ۱۱ نفر از روستاییان استفاده شده است. روش استخراج عوامل، تحلیل مضمون بوده که بعد از تحلیل مصاحبه‌ها، عوامل به صورت علمی جمع بندی شده است. روش نمونه گیری در این بخش، اشباع نظری بوده است. همچنین در بخش کارشناسان نیز عوامل ابتدا از طریق پرسش نامه باز استخراج و در نهایت پرسش نامه نهایی تدوین شد. جامعه آماری تحقیق را ساکنان روستاهای شهرستان آباده و همچنین کارشناسان مرتبط با موضوع تشکیل داده‌اند. مجموع روستاهای دارای سکنه در منطقه، ۲۲ آبادی بوده است. بخش اعظم این روستاها دارای ظرفیت‌های گردشگری اعم از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی، اکوتوریسمی و تجربه گرا بوده‌اند. به دلیل مشکلات دسترسی، هزینه‌ای و محدودیت‌ها و همچنین ضعف برخی روستاها از لحاظ توان‌های گردشگری، ۱۳ روستا انتخاب شد (جدول ۱). ملاک انتخاب، روستاهای ۳۰ خانوار به بالا و سپس دارای حداقل جاذبه گردشگری بوده است. در گروه اول پژوهش یعنی ساکنان محلی، حجم جامعه برابر با ۱۱۴۵۱ نفر و ۳۴۲۶ خانوار بوده است. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۷۲ نفر محاسبه شد. تعداد نمونه برای تکمیل پرسش نامه در هر روستا به نسبت جمعیت آنها تعیین گردید. افراد مورد پرسشگری، ساکنان روستایی هستند که از لحاظ سطح تحلیل خرد محسوب و نمونه گیری به صورت تصادفی انجام شد. در گروه دوم پژوهش یعنی کارشناسان نیز با استفاده از روش گلوله برفی، تعداد ۵۰ نفر شناسایی و عملیات پرسشگری انجام شد. این کارشناسان در ادارات شهرستان مستقر بوده‌اند که نسبت به گردشگری آشنایی تقریبی داشته‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم افزار SPSS و Excel استفاده گردید. روش تحلیل داده‌ها نیز تحلیل عاملی و مدل سوات بوده است.

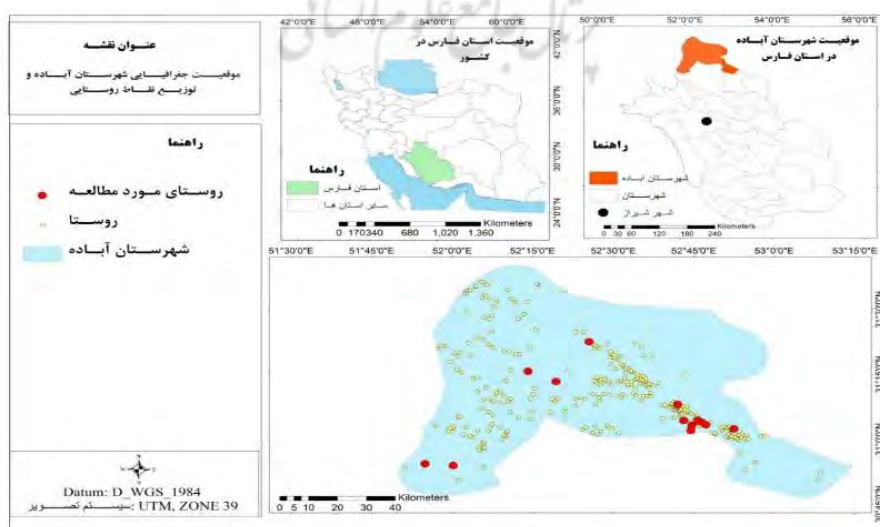
جدول ۱- مناطق روستایی، خانوار و تعداد حجم نمونه

روستا	جمعیت	حجم نمونه	نوع جاذبه
حشمتیه	۲۸۶۸	۹۲	تاریخی و فرهنگی
بیدک	۲۵۰۷	۸۱	تاریخی
خسروشیرین	۱۹۶۹	۶۳	تاریخی
دهدق	۱۰۸۱	۳۵	فرهنگی
محمدآباد	۸۸۴	۲۸	اکوتوریسمی
شورجستان	۴۹۶	۱۶	اکوتوریسمی
یعقوب آباد	۳۴۴	۱۱	فرهنگی و تجربه گرا
فیروزی	۲۹۹	۱۰	تجربه گرا و فرهنگی
امیرآباد	۳۰۴	۱۰	تاریخی و فرهنگی
چنار	۲۱۸	۸	اکوتوریسمی
فتح ابادشاه نشین	۲۰۱	۷	تاریخی
ده بالا	۱۶۴	۶	اکوتوریسمی و تاریخی
علی آباد	۱۱۶	۵	تاریخی و اکوتوریسمی

مدل سوات در چند مرحله خلاصه می‌شود. پس از آنکه عوامل چهارگانه (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) شناخته و پرسش نامه تکمیل شد. ابتدا ضریب اولیه که همان نتایج توصیفی پرسش‌نامه می‌باشد با لحاظ کردن اهمیت هر یک از گزینه‌ها بر اساس طیف پنج‌قسمتی لیکرت (۱=اهمیت خیلی کم، ۲=اهمیت کم، ۳=اهمیت متوسط، ۴=اهمیت زیاد، ۵=اهمیت خیلی زیاد)، محاسبه و به دست می‌آید. سپس از تقسیم هر یک از ضرایب اولیه هر عامل بر مجموع آنها، ضریب ثانویه حاصل می‌شود. در ادامه به هر یک از عوامل (نقاط) و مطابق با نظر کارشناسان، رتبه مشخصی از نظر اهمیت داده می‌شود. در انتها نیز ضریب ثانویه در رتبه مربوط به هر عامل ضرب و وزن نهایی که نشانگر اهمیت و رتبه آن عامل (نقطه) در مقایسه با دیگر عوامل می‌باشد محاسبه می‌شود. پس از این مراحل، با تلفیق عوامل مختلف استراتژی‌ها مشخص می‌گردد.

تحلیل عاملی اکتشافی، روش آماری است که برای شناسایی مقوله‌های زیربنایی یک مجموعه گویه یا متغیر استفاده می‌شود. تعیین حجم نمونه این آزمون از طریق محاسبه بارتلت و شاخص KMO به دست می‌آید که معناداری بیش از ۰/۰۵ قابل قبول است. بعد از ورود داده‌ها، عوامل در چند دسته تقسیم بندی و با توجه به بارعاملی در دسته‌های مختلف قرار می‌گیرند. در نهایت با توجه به متغیرهای بارگذاری شده در هر دسته، یک عنوان در نظر گرفته می‌شود.

شهرستان آباد به وسعت ۶۸۰۰ کیلومتر مربع در شمال استان فارس با مرکزیت شهر آباد قرار دارد این شهرستان از شرق به شهرستان ابرکوه در استان یزد، از جنوب به شهرستان خرم بید، از غرب به شهرستان اقلید و شهر سمیرم و از شمال به استان اصفهان متصل است. میانگین بارندگی سالانه آن حدود ۱۲۰ میلیمتر و میزان بارش سالانه آن حدود ۲۰۰ میلی‌متر است که در ردیف نواحی نیمه‌خشک کشور شناخته می‌شود. فاصله مرکز شهرستان تا شیراز ۲۷۵ کیلومتر است و در فاصله ۲۰۰ کیلومتری جنوب مرکز استان اصفهان قرار دارد و به جهت استقرار در مجاورت جاده سراسری جنوب به مرکز کشور وضعیت خاصی برای خود ایجاد نموده‌است. جمعیت این شهرستان بر اساس سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵، برابر با ۲۰۳۷۲۵ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). این منطقه دارای ظرفیت‌های متنوع کشاورزی، گردشگری و ارتباطی است. بخشی از این ظرفیت‌ها در مناطق روستایی آن وجود دارد که نیازمند بررسی و پژوهش دارد. در این منطقه روستاهای دارای سکنه بالغ بر ۲۲ مورد بر اساس آمار سال ۱۳۹۵ بوده است. بخش زیادی از روستاهای منطقه به دلیل شرایط اقلیمی و بحران‌های مختلف از جمله تنش‌های محیطی و آبی و مسائل اقتصادی، خالی از سکنه شده‌اند. شکل زیر موقعیت روستاهای مطالعه شده را نشان می‌دهد.

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی شهرستان آباد و توزیع نقاط روستایی

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

در ابتدا برای آنکه عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری مشخص شود، با استفاده از مصاحبه و روش تحلیل مضمون، این عوامل استخراج و مشخص شد. مصاحبه با مردم به تعداد ۱۱ نفر انجام و در نهایت بر اساس روش تحلیل مضمون، مهمترین عوامل که از تکرار بیشتری برخوردار بوده‌اند در جدول (۲)، اشاره شده‌اند. بر اساس تحلیل مضمون، بیشترین تکرار مربوط به عوامل آموزش به جامعه محلی در حوزه گردشگری با ۹۰/۹ درصد تکرار و سپس گسترش خدمات فناوری از جمله اینترنت، تبلیغات و اطلاع رسانی برای گردشگری روستا و بهبود خدمات اقامتی روستایی به‌طور مشترک با ۸۱/۸ درصد بوده است. در نهایت با جمع بندی صورت گرفته، این عوامل در سطح نمونه بزرگ‌تر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند.

جدول ۲- عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری از طریق مصاحبه

عامل	فراوانی (تکرار)	درصد
حمایت و نقش دولت در گردشگری روستایی	۶	۵۴/۵
ایجاد بازارچه فروش تولیدات و صنایع دستی محلی	۴	۳۶/۳
متنوع سازی اقتصاد روستا از کشاورزی به حوزه‌های دیگر از جمله گردشگری	۶	۵۴/۵
گسترش امنیت و ایجاد فضای آرام در روستا	۸	۷۲/۷
ایجاد دفاتر توسعه خدمات گردشگری روستایی در منطقه	۵	۴۵/۴
ایجاد فعالیت‌های سودآور در گردشگری روستایی	۴	۳۶/۳
گسترش خدمات فناوری از جمله اینترنت	۹	۸۱/۸
آموزش به جامعه محلی در حوزه گردشگری	۱۰	۹۰/۹
مکمل بودن فعالیت کشاورزی و گردشگری	۷	۶۳/۶
گسترش فعالیت‌های مشارکتی در حوزه گردشگری روستایی	۶	۵۴/۵
تبلیغات و اطلاع رسانی برای گردشگری روستا	۹	۸۱/۸
گسترش خدمات بهداشتی و آموزشی روستایی	۸	۷۲/۷
مشارکت روستاییان به عنوان راهنمایان گردشگر	۵	۴۵/۴
ارتقای سطح آگاهی و دانش مردم محلی نسبت به گردشگری	۷	۶۳/۶
اجرای طرح گردشگری روستایی	۴	۳۶/۳
فعالیت زنان در گردشگری روستایی	۶	۵۴/۵
بهبود خدمات اقامتی روستایی	۹	۸۱/۸
تغییر ذهنیت مدیران روستایی به حوزه گردشگری	۵	۴۵/۴
بازاریابی و برندسازی گردشگری روستایی	۷	۶۳/۶

شناخت عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری از دیدگاه ساکنان روستایی

در بخش نخست نتایج به شناسایی، تحلیل و دسته بندی عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌ها از دیدگاه جامعه محلی پرداخته شده‌است. ۱۹ عامل مؤثر در زمینه موضوع جمع بندی و مورد تحلیل قرار گرفت تا از طریق آنها عوامل کلان مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌ها شناخته شود. در مطالعه حاضر برای شناخت عوامل کلان، مقدار KMO برابر با (۰/۹۲۰) به دست آمده که نشان دهنده وضعیت مناسب داده‌ها برای

تحلیل عاملی است. این مقدار باید بیشتر از ۰/۵۰ باشد. مقدار بارتلت نیز برابر با ۷۳۴۹/۴۷۶ به دست آمده و در سطح ۹۹ اطمینان معنادار (۰/۰۰۰) است.

جدول ۳- مقدار KMO و آزمون بارتلت عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه خشک ایران

شاخص	مقادیر
KMO	۰/۹۲۰
بارتلت (Bartlett Test)	۷۳۴۹/۴۷۶
DF	۱۷۱
Sig	۰/۰۰۰

مقدار ویژه بیانگر سهم هر عامل کلان از کل واریانس متغیرها است و هر چه مقدار آن بزرگتر باشد، نشان دهنده اهمیت و تأثیر بیشتر آن عامل است. نتایج جدول (۴) نشان می‌دهد که عامل کلان اول بیشترین سهم (۵۵/۰۶۹ درصد) را در تبیین واریانس دسته بندی عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه خشک ایران با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌ها داشته است. همچنین عامل کلان دوم ۱۴/۵۲۸ درصد از متغیر وابسته را تبیین می‌کند. همچنین عامل کلان سوم، ۶/۲۶۲ درصد از متغیر وابسته را تبیین می‌کند. در مجموع سه عامل کلان، بیش از ۷۵/۸ درصد وضعیت و توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه خشک ایران را تبیین می‌نمایند.

جدول ۴- عوامل استخراج شده، مقادیر ویژه و درصد تبیین واریانس آنها

عامل کلان	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
اول	۱۰/۴۶۳	۵۵/۰۶۹	۵۵/۰۶۹
دوم	۲/۷۶۰	۱۴/۵۲۸	۶۹/۵۹۸
سوم	۱/۱۹۰	۶/۲۶۲	۷۵/۸۶۰

بر اساس تحلیل انجام گرفته شده، تعداد ۳ عامل کلان که مقدار ویژه آنها بزرگتر از عدد ۱ بوده، استخراج گردید که در ادامه ذکر شده‌اند (جدول ۵). این دسته بندی‌ها در نتیجه تحلیل اکتشافی عوامل به دست آمده و بر اساس مقادیر ویژه، در سه دسته شناخته شده‌اند.

عامل اول: نتایج نشان می‌دهد که ۱۰ شاخص در عامل کلان اول بارگذاری شده‌اند (از جمله بازاریابی و برندسازی گردشگری روستایی، ایجاد بازارچه فروش تولیدات و صنایع دستی محلی، ایجاد دفاتر توسعه خدمات گردشگری روستایی در منطقه، مشارکت روستاییان به عنوان راهنمایان گردشگر، گسترش خدمات فناوری از جمله اینترنت و...). این شاخص‌ها ۵۵/۰۶۹ درصد از واریانس کل عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه خشک ایران را تبیین کرده‌اند. به طور کلی با توجه به عوامل بارگذاری شده در این دسته، این عامل کلان تحت عنوان "برنامه ریزی اقتصادی، زیرساختی و اجتماعی" نام گذاری شد.

عامل دوم: نتایج نشان می‌دهد که ۴ شاخص در عامل کلان دوم بارگذاری شده‌اند (از جمله تبلیغات و اطلاع رسانی برای گردشگری روستا، گسترش فعالیت‌های مشارکتی در حوزه گردشگری روستایی، ارتقای سطح آگاهی و دانش مردم محلی نسبت به گردشگری، اجرای طرح گردشگری روستایی و...). این شاخص‌ها ۱۴/۵۲۸ درصد از واریانس کل عوامل مؤثر در توسعه

پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران را تبیین کرده‌اند. به‌طور کلی با توجه به عوامل بارگذاری شده در این دسته، این عامل کلان تحت‌عنوان "توسعه خدمات و دانش عمومی" نام گذاری شد.

عامل سوم: نتایج نشان می‌دهد که ۴ شاخص در عامل کلان سوم بارگذاری شده‌اند (شامل تغییر ذهنیت مدیران روستایی به حوزه گردشگری، بهبود خدمات اقامتی روستایی، گسترش امنیت و ایجاد فضای آرام در روستا، آموزش به جامعه محلی در حوزه گردشگری). این شاخص‌ها ۶/۲۶۲ درصد از واریانس کل عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران را تبیین کرده‌اند. به‌طور کلی با توجه به عوامل بارگذاری شده در این دسته، این عامل کلان تحت‌عنوان "مدیریت، امنیت و آموزش" نام گذاری شد.

از لحاظ عوامل خرد نیز عامل حمایت و نقش دولت در گردشگری روستایی با وزن ۰/۹۲۹ به‌عنوان مهمترین عامل در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران شناخته شده‌است. همچنین دو عامل متنوع سازی اقتصاد روستا از کشاورزی به حوزه‌های دیگر از جمله گردشگری با مقدار ۰/۹۱۴ و عامل ب فعالیت زنان در گردشگری روستایی با مقدار ۰/۹۱۲، در رتبه‌های دوم و سوم تأثیرگذاری شناخته شده‌اند.

جدول ۵- رتبه بندی، نام‌گذاری و دسته بندی عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران

عامل کلان	مقدار ویژه	عامل خرد	بار عاملی
برنامه ریزی اقتصادی، زیرساختی و اجتماعی	۵۵/۰۶۹	بازاریابی و برندسازی گردشگری فرهنگی و تاریخی	۰/۵۳۸
		ایجاد بازارچه فروش تولیدات و صنایع دستی محلی	۰/۷۷۳
		متنوع سازی اقتصاد روستا از کشاورزی به حوزه‌های دیگر از جمله گردشگری	۰/۹۱۴
		ایجاد دفاتر توسعه خدمات گردشگری روستایی در منطقه	۰/۷۳۵
		ایجاد فعالیت‌های سودآور در گردشگری روستایی (قالیافی، غذاهای محلی و ...)	۰/۸۸۴
		حمایت و نقش دولت در گردشگری طبیعی و تاریخی	۰/۹۲۹
		مشارکت روستاییان به‌عنوان راهنمایان گردشگر	۰/۸۴۶
		فعالیت زنان در گردشگری روستایی (مانند تولید عروسک محلی، لباس و...)	۰/۹۱۲
		مکمل بودن فعالیت کشاورزی و گردشگری	۰/۸۹۷
		گسترش خدمات فناوری از جمله اینترنت	۰/۵۹۰
توسعه خدمات و دانش عمومی	۱۴/۵۲۸	تبلیغات و اطلاع رسانی برای گردشگری روستا	۰/۶۴۳
		گسترش خدمات بهداشتی و آموزشی در نتیجه گردشگری تاریخی	۰/۸۵۶
		گسترش فعالیت‌های مشارکتی در حوزه گردشگری روستایی	۰/۵۲۰
		ارتقای سطح آگاهی و دانش مردم محلی نسبت به گردشگری	۰/۶۴۷
		اجرای طرح گردشگری روستایی	۰/۸۱۸
مدیریت، امنیت و آموزش	۶/۲۶۲	تغییر ذهنیت مدیران روستایی به حوزه گردشگری	۰/۸۵۸
		بهبود خدمات اقامتی روستایی	۰/۶۹۰
		گسترش امنیت و ایجاد فضای آرام در روستا	۰/۷۰۲
		آموزش به جامعه محلی در حوزه گردشگری	۰/۵۹۶

شناخت و تحلیل عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری و تدوین راهبردها از دیدگاه کارشناسان
در بخش دوم، دیدگاه جامعه کارشناس نسبت به عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک بررسی شده‌است. برای انجام این هدف، از مدل سوات استفاده شد. عوامل مورد استفاده در بخش مردم محدودتر و در

بخش کارشناسان گسترده‌تر است؛ چرا که مردم محلی رغبت کمتری معمولاً نسبت به تکمیل پرسش نامه نشان داده‌اند و این موضوع در پایداری پرسش نامه مشخص شده‌است. اما جامعه کارشناس، هم تمایل بیشتری دارد و هم اینکه با دانش مناسب تری پاسخ‌گو می‌باشد. بر همین اساس محققان، برای دو بخش مردم و کارشناسان، تعداد عوامل را متفاوت در نظر گرفته‌اند، اما تشابهات زیادی دارند. افزون بر این برای سنجش دیدگاه کارشناسان، مدل سوات نتایج بهتری پیش روی قرار می‌دهد.

عوامل استفاده شده در پژوهش در بخش مدل سوات از طریق تکمیل فرم اولیه (پرسش نامه باز) استخراج و جمع بندی شده‌اند. به این صورت که ابتدا پرسش نامه باز در اختیار کارشناسان قرار گرفته و آنها عواملی را ذکر نموده‌اند. در نهایت محقق نیز به جمع بندی آنها و تهیه پرسش نامه نهایی اقدام نموده‌است. بر اساس مطالعات انجام گرفته شده مهم‌ترین عوامل داخلی و خارجی شامل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در زمینه توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری روستایی در نواحی نیمه‌خشک ایران در شهرستان آباد، مجموعاً ۴۲ مورد می‌باشد که در ۱۱ قوت، ۱۰ ضعف، ۱۱ فرصت و ۱۰ تهدید دسته بندی شده‌اند. برای اینکه اهمیت هر کدام از عوامل مشخص گردد بر اساس مدل راهبردی (SWOT) اقدام به بررسی و اهمیت‌دهی آنها شد.

شناسایی و تحلیل عوامل داخلی (قوت و ضعف)

یافته‌های نشان می‌دهد که در بین نقاط قوت، روحیه قوم گرایی و جمع گرایی در روستاها با وزن نهایی (۰/۳۸۸) در رتبه اول اهمیت قرار می‌گیرد. در رتبه دوم و سوم مورد تأکید، عوامل تنوع جاذبه‌های گردشگری روستایی با مردم به وزن نهایی (۰/۳۸۲) و فرهنگ مهمان نوازی روستاییان منطقه مختلف با وزن نهایی (۰/۳۷۶) شناخته شد. کم اهمیت‌ترین قوت نیز عامل پتانسیل کشاورزی منطقه با وزن ۰/۱۵۵ شناخته شده‌است. بنابراین قوت‌های متنوعی در روستاهای منطقه وجود دارد که در راستای توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک از جمله شهرستان آباد نقش دارند. با تکیه بر همین قوت‌های ذکر شده در جدول می‌تواند، ضعف‌ها و محدودیت‌ها را کاهش داد.

جدول ۶- عوامل داخلی (قوت‌های توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه‌خشک)

نقاط قوت	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه	وزن نهایی
فرهنگ مهمان نوازی روستاییان منطقه	۱۹۶	۰/۰۹۴۱	۴	۰/۳۷۶
تنوع جاذبه‌های گردشگری روستایی	۱۹۹	۰/۰۹۵۶	۴	۰/۳۸۲
استعداد بالای منطقه برای سرمایه‌گذاری گردشگری	۱۹۴	۰/۰۹۳۲	۳	۰/۲۷۹
وجود غذاهای محلی روستایی	۱۷۳	۰/۰۸۳۱	۳	۰/۲۴۹
تنوع گیاهان دارویی و قابل استفاده در حوزه گردشگری	۱۸۰	۰/۰۸۶۵	۴	۰/۳۴۵
وجود آداب و رسوم مردم بومی منطقه	۱۹۵	۰/۰۹۳۷	۳	۰/۲۸۱
وجود زنان با مهارت صنایع دستی در روستاها	۱۹۷	۰/۰۹۴۶	۲	۰/۱۸۹
وجود افراد تحصیل کرده در روستاها	۱۹۳	۰/۰۹۲۷	۳	۰/۲۷۸
امنیت مناسب روستاها	۱۹۰	۰/۰۹۱۳	۴	۰/۳۶۵
روحیه قوم گرایی و جمع گرایی در روستاها	۲۰۲	۰/۰۹۷۰	۴	۰/۳۸۸
پتانسیل کشاورزی منطقه	۱۶۲	۰/۰۷۷۸	۲	۰/۱۵۵
مجموع	۲۰۸۱	۱	-	۳/۲۹۲

در بین نقاط ضعف موجود، عامل کمبود اقامتگاه گردشگری در روستاها با وزن نهایی (۰/۴۲۷) مهم‌ترین نقطه ضعف شناخته شده که بایستی مورد توجه و تأکید بگیرد. در رتبه‌های بعدی اهمیت نیز دو عامل کمبود خدمات و تجهیزات گردشگری

روستایی و همچنین ناشناخته بودن گردشگری منطقه به ترتیب با وزن نهایی (۰/۴۲۳) و (۰/۴۱۹) قرار می گیرند. ضعف های ذکر شده در جدول به گونه ای هستند که با استفاده از قوت های موجود می تواند آنها را مدیریت و حذف نمود. به عبارت دیگر در زمینه نقاط ضعف و قوت بایستی از نقاط قوت در راستای حذف و کاهش نقاط ضعف تلاش نمود و درواقع باید نقاط ضعف را با توجه به اولویت ارائه شده بر اساس اهمیت، در برنامه ریزی ها اعمال و مورد تأکید قرار داد.

جدول ۷- عوامل داخلی (ضعف های توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه خشک)

نقاط ضعف	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه	وزن نهایی
پراکنده بودن روستا از روستاهای دیگر در حوزه گردشگری	۱۸۸	۰/۱۰۴۲	۲	۰/۲۰۸
دانش کم روستاییان نسبت به گردشگری	۱۸۳	۰/۱۰۱۴	۴	۰/۴۰۵
کمبود خدمات و تجهیزات گردشگری روستایی	۱۹۱	۰/۱۰۵۸	۴	۰/۴۲۳
کمبود اقامتگاه گردشگری در روستاها	۱۹۳	۰/۱۰۶۹	۴	۰/۴۲۷
ناشناخته بودن گردشگری منطقه	۱۸۹	۰/۱۰۴۷	۴	۰/۴۱۹
ضعف زیرساخت ها در روستاها	۱۷۳	۰/۰۹۵۹	۴	۰/۳۸۳
نبود نیروی متخصص و راهنما در گردشگری روستاها	۱۸۶	۰/۱۰۳۱	۳	۰/۳۰۹
عدم اختصاص بودجه کافی به گردشگری روستاها	۱۶۹	۰/۰۹۳۶	۴	۰/۳۷۴
فقدان برنامه جامع در حوزه گردشگری روستایی	۱۶۴	۰/۰۹۰۹	۳	۰/۳۷۲
عدم آموزش در حوزه گردشگری روستایی	۱۶۸	۰/۰۹۳۱	۳	۰/۳۷۹
مجموع	۱۸۰۴	۱	-	۳/۵۰۴

شناسایی و تحلیل عوامل خارجی (فرصت و تهدید)

در بررسی یک پدیده یا سیستم، عوامل خارجی نیز وجود دارد که بر روند، توسعه و بهبود آن تأثیرگذار است. در ارتباط با توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه خشک عواملی تأثیرگذار هستند که ۲۱ مورد به عنوان نقاط خارجی تأثیرگذار شناخته شد. از این مجموع ۱۱ مورد نقاط فرصت و ۱۰ مورد نقاط تهدیدکننده می باشند. در ارتباط با توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه خشک مهم ترین فرصتی که می توان از آن بهره برداری مناسبی داشت، دو عامل امکان جذب سرمایه گذاری از بخش خصوصی و همچنین افزایش سطح درآمد و اشتغال مردم روستاها به طور مشترک با وزن نهایی (۰/۳۷۵) بوده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته شده، دو عامل ظرفیت های بکر گردشگری عشایری منطقه با وزن (۰/۳۵۹) و وجود ظرفیت جهت برندسازی گردشگری روستایی با وزن نهایی (۰/۳۵۹) به عنوان فرصت های بعدی دارای اهمیت به شمار می رود که می توان از آنها استفاده نمود و برنامه ریزی مناسبی داشت. فرصت های توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه خشک بسیار مهم و تأثیرگذار هستند و این فرصت ها می توانند زمینه ساز بسیاری از تحولات باشند که در نهایت توسعه پایدار روستایی را به همراه دارد و زمینه پایداری عوامل مختلف را فراهم می نماید.

جدول ۸- عوامل خارجی (فرصت‌های توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه‌خشک)

نقاط فرصت	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه	وزن نهایی
امکان جذب سرمایه‌گذاری از بخش خصوصی	۱۹۱	۰/۰۹۳۸	۴	۰/۳۷۵
افزایش تعاملات فرهنگی در نتیجه رشد گردشگری	۱۹۶	۰/۰۹۶۳	۳	۰/۲۸۸
مجاورت و استقرار در مسیرهای گردشگری	۱۸۳	۰/۰۸۹۹	۳	۰/۲۶۹
ظرفیت‌های بکر گردشگری عشایری منطقه	۱۸۳	۰/۰۸۹۹	۴	۰/۳۵۹
امکان ایجاد بازار گردشگری روستاها با روستاهای مجاور	۱۸۱	۰/۰۸۸۹	۴	۰/۳۵۵
وجود ظرفیت جهت برندسازی گردشگری روستایی	۱۸۳	۰/۰۸۹۹	۴	۰/۳۵۹
امکان حمایت دولت در گردشگری روستایی	۱۸۶	۰/۰۹۱۴	۳	۰/۲۷۴
امکان فروش محصولات کشاورزی به گردشگران	۱۷۷	۰/۰۸۶۹	۲	۰/۱۷۳
افزایش سطح درآمد و اشتغال مردم روستاها	۱۹۱	۰/۰۹۳۸	۴	۰/۳۷۵
بالا رفتن سطح فرهنگی و فکری مردم روستاها	۱۷۶	۰/۰۸۶۴	۳	۰/۲۵۹
ترویج اصالت فرهنگی منطقه	۱۸۸	۰/۰۹۲۳	۳	۰/۲۷۷
مجموع	۲۰۳۵	۱	-	۳/۳۶۹

بخش دوم عوامل خارجی، نقاط تهدیدی است که از بیرون سیستم بروز می‌کند یا وجود دارد که بایستی موردتوجه قرار گیرد. خشکسالی و کم‌آبی در سال‌های اخیر با وزن نهایی (۰/۵۲۳) به‌عنوان مهم‌ترین نقطه تهدید در زمینه توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه‌خشک مطرح می‌باشد که به‌دلیل مشکلات موجود به‌عنوان یک مانع اصلی شناخته شده است. دو عامل ایجاد راه ارتباطی جدید اصفهان-شیراز با وزن (۰/۵۱۱) و شرایط اقلیمی گرم و خشک با وزن نهایی (۰/۴۱۳) در رتبه‌های بعدی اهمیت در بخش نقاط تهدید به‌شمار می‌رود. در این زمینه مسلماً بایستی جهت هموارسازی توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه‌خشک، از فرصت‌های موجود در این زمینه در راستای کاهش تهدیدات استفاده نمود. این تهدیدات بایستی به حداقل برسند تا نواحی روستایی بتوانند در مسیر درست و واقعی قرار بگیرند. تهدیدات جزئی از هر پدیده هستند ولی با استفاده از نقاط قوت و فرصت موجود می‌توان آنها را به حداقل رساند. بنابراین بخشی از توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه‌خشک به تهدیدهای موجود مرتبط است که در طول زمان می‌توان با آن مقابله نمود.

جدول ۹- عوامل خارجی (تهدیدات برای توسعه پایدار روستایی با تأکید بر گردشگری در نواحی نیمه‌خشک)

نقاط تهدید	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه	وزن نهایی
شرایط اقلیمی گرم و خشک	۱۷۸	۰/۱۰۸۳	۴	۰/۴۳۳
ایجاد راه ارتباطی جدید اصفهان-شیراز	۲۱۰	۰/۱۲۷۸	۴	۰/۵۱۱
خشکسالی و کم‌آبی در سال‌های اخیر	۲۱۵	۰/۱۳۰۸	۴	۰/۵۲۳
تعارض و تأثیرات منفی گردشگران بر فرهنگ روستاییان	۱۵۵	۰/۰۹۴۳	۳	۰/۲۸۳
ازدیاد تخلقات و آسیب‌های اجتماعی روستایی	۱۳۸	۰/۰۸۳۹	۲	۰/۱۶۷
ایجاد و افزایش آلودگی زیست محیطی روستایی	۱۴۲	۰/۰۸۶۴	۲	۰/۱۷۲
تشدید تغییرات کاربری اراضی روستایی	۱۶۹	۰/۱۰۲۸	۳	۰/۳۰۸
تشدید مهاجرت از روستاها به شهر	۱۷۳	۰/۱۰۵۲	۳	۰/۳۱۵
تخریب محیط‌زیست و منابع طبیعی منطقه	۱۳۳	۰/۰۸۰۹	۳	۰/۲۴۲
تهدیدات مرتبط با مخاطرات طبیعی (زلزله، سیل و...)	۱۳۰	۰/۰۷۹۱	۲	۰/۱۵۸
مجموع	۱۶۴۳	۱	-	۳/۱۱۷

تدوین راهبردها

پس از مشخص کردن عوامل داخلی و خارجی و تعیین ارزش‌ها، حال می‌توانیم راهبردهای مرتبط با هر بخش را تعیین کنیم. در حقیقت برای اینکه توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری بهبود پیدا نماید، بایستی از راهبردهای مختلف در این راستا استفاده نمود. راهبردهای تعیین شده در چهار بخش جداگانه صورت گرفته و به صورت ترکیبی از عوامل درونی و بیرونی می‌باشد. چهار نوع راهبرد وجود دارد. در جدول زیر، این راهبردها قابل مشاهده است.

۱- راهبرد رقابتی-تهاجمی (SO): با بهره‌گیری از نقاط قوت در صدد بهره‌برداری از فرصت‌ها باشیم.

۲- راهبرد محافظه کارانه (ST): برای احتراز از تهدیدها از نقاط قوت استفاده کنیم.

۳- راهبرد تنوع (WO): با بهره‌جستن از فرصت‌ها نقاط ضعف را از بین ببریم.

۴- راهبرد تدافعی (WT): نقاط ضعف را کاهش و از تهدیدات پرهیز کنیم.

در جدول بر اساس نقاط فرصت، تهدید، قوت و ضعف و ترکیب آنها با همدیگر استراتژی‌های مختلف مشخص گردید. به گونه‌ای که در هر بعد چند مورد به عنوان بهترین استراتژی‌ها درباره توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری معرفی و پیشنهاد گردید. این استراتژی‌ها برای بهبود وضع موجود ارائه شده است. از جمله این استراتژی‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود که در جدول (۱۰) کامل اشاره شده است:

- بهره‌برداری از فرهنگ میهمان نوازی در راستای افزایش تعاملات فرهنگی در حوزه گردشگری
- استفاده از تنوع جاذبه‌های گردشگری روستایی منطقه با هدف ایجاد بازار مشترک گردشگری
- افزایش دانش روستاییان در حوزه گردشگری و کاهش تعارضات آنها با جامعه گردشگر
- افزایش خدمات و تجهیزات گردشگری روستایی و پرهیز از تغییرات کاربری مرتبط در این زمینه
- امکان جذب سرمایه در حوزه گردشگری در راستای بهبود زیرساخت‌های روستایی
- حمایت و نقش آفرینی دولت در راستای افزایش بودجه گردشگری مناطق روستایی
- استفاده از روحیه قوم گرایی و جمع گرایی روستاییان در راستای کاهش تخریب محیط زیست
- استفاده از جاذبه‌های گردشگری با هدف توسعه اقتصادی در راستای کاهش فشار بر منابع محیطی و متنوع سازی اقتصادی.

جدول ۱۰- انواع استراتژی‌ها در چهار بعد تهاجمی، تنوع، محافظه کارانه و تدافعی

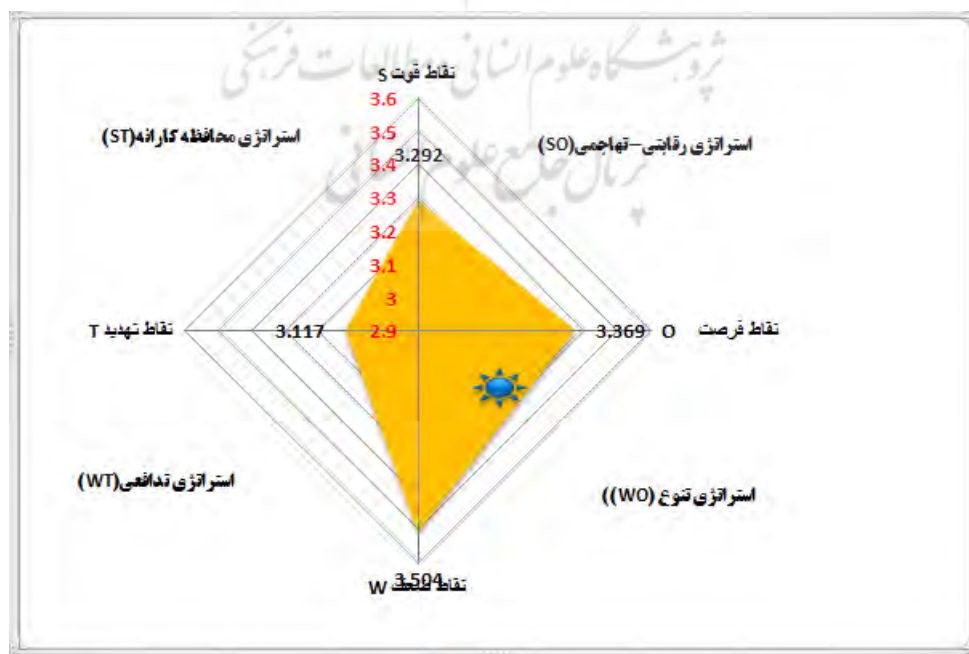
استراتژی رقابتی-تهاجمی (SO) (فرصت‌ها و قوت‌ها)		ترکیب عوامل موردنظر
نوع استراتژی		فرصت‌ها / قوت‌ها
بهره‌برداری از فرهنگ میهمان نوازی در راستای افزایش تعاملات فرهنگی در حوزه گردشگری		O2 / S1
استفاده از تنوع جاذبه‌های گردشگری روستایی منطقه با هدف ایجاد بازار مشترک گردشگری		O5 / S2
وجود انواع پتانسیل از جمله تنوع گیاهان دارویی، کشاورزی منطقه و غذاهای سنتی و استفاده از آنها جهت افزایش درآمد و اشتغال برای جوامع روستایی		O9 / S4,S5,S11
امکان جذب سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری با توجه به وجود پتانسیل‌های متنوع تاریخی، طبیعی و فرهنگی روستایی		O1 / S3
استراتژی محافظه کارانه (ST) (تهدیدها و قوت‌ها)		ترکیب عوامل موردنظر
نوع استراتژی		T تهدید / S قوت
استفاده از روحیه قوم گرایی و جمع گرایی روستاییان در راستای کاهش تخریب محیط زیست		O9 / S10
استفاده از جاذبه‌های گردشگری با هدف توسعه اقتصادی در راستای کاهش فشار بر منابع محیطی و متنوع سازی اقتصادی		O9,O10 / S2
بهره‌برداری از ظرفیت گردشگری روستایی با هدف کاهش تنش‌های خشکسالی و کم آبی		O3 / S2,S11
استفاده از سرمایه اجتماعی مناسب روستاییان در راستای کاهش تخلفات و آسیب‌های اجتماعی برای گردشگران و جامعه		O5 / S8,S12

دینفع دیگر

ترکیب عوامل موردنظر		استراتژی‌های تنوع WO (فرصت‌ها و ضعف‌ها)
نوع استراتژی	O فرصت‌ها	W ضعف
امکان جذب سرمایه در حوزه گردشگری در راستای بهبود زیرساخت‌های روستایی	O1	W6
حمایت و نقش آفرینی دولت در راستای افزایش بودجه گردشگری مناطق روستایی	O7	W8
استفاده از سطح فرهنگی و فکری روستاییان در راستای افزایش تخصص و راهنمایی در بخش گردشگری روستاها	O10	W7
تبلیغات و برندسازی گردشگری نواحی نیمه‌خشک در راستای کاهش موضوع ناشناخته بودن ظرفیت‌های این روستاها	O6	W5
ترکیب عوامل موردنظر		استراتژی‌های تدافعی WT (تهدیدات و ضعف‌ها)
نوع استراتژی	T تهدید	W ضعف
افزایش دانش روستاییان در حوزه گردشگری و کاهش تعارضات آنها با جامعه گردشگر	T4	W2
افزایش خدمات و تجهیزات گردشگری روستایی و پرهیز از تغییرات کاربری مرتبط در این زمینه	T7	W3
افزایش اقامتگاه‌های گردشگری روستایی و جلوگیری از تغییرات کاربری ناسازگار	T7	W4
افزایش استفاده از نیروی متخصص و مجرب در حوزه گردشگری روستایی با هدف کاهش آسیب‌های اجتماعی و رشد گردشگری	T4	W7

در ادامه به منظور بررسی تطبیقی مدل SWOT از وضع موجود (نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها) و نیز ارائه استراتژی‌های مناسب، ضریب نهایی هر یک از بخش‌های چهارگانه (نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها)، محاسبه گردید (جدول ۶ تا ۹). شاخص‌های چهارگانه نشان می‌دهد که نقاط ضعف با وزن نهایی ($O=3/504$) نسبت به دیگر بخش‌ها برتری دارند و در رتبه بعدی نیز نقاط فرصت با وزن ($S=3/369$) می‌باشد. با توجه به این وضعیت بایستی بیان نمود که در بخش عوامل خارجی (فرصت و تهدید)، عوامل مثبت بر منفی برتری دارد اما در بخش عوامل داخلی (قوت و ضعف)، عوامل منفی بر مثبت برتری داشته‌اند. با توجه به این نتایج و تلفیق چهار نقطه با همدیگر و تشکیل استراتژی‌ها، بر اساس نمودار زیر بهترین استراتژی برای هموارسازی، محقق ساختن، روند و توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری، استراتژی تنوع می‌باشد که انتخاب و معرفی می‌گردد. در این استراتژی، با بهره جستن از فرصت‌ها نقاط ضعف کاهش یا از بین می‌روند. لذا بایستی در راستای توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری در نواحی نیمه‌خشک ایران نیز از طریق نقاط فرصت، ضعف‌ها پوشش داده شود و از بین بروند.

شکل ۳- تعیین استراتژی و اولویت‌های اجرایی SWOT

۵- بحث و فرجام

امروزه توسعه روستایی در گروهی پایداری آنها است؛ چرا که با توجه به توسعه فناوری و ایجاد مشکلات اقتصادی، بسیاری از روستاها از لحاظ شاخص‌های پایداری، وضعیت نامناسبی پیدا نموده‌اند و این موضوع در بلندمدت، چالش‌هایی برای روستاها از جمله تخلیه و خالی شدن آنها از جمعیت، کاهش فعالیت‌های اقتصادی، ایجاد معضلات زیست محیطی، کمبود منابع و... را ایجاد می‌نماید. با توجه به این مسئله، توسعه روستاها بر پایه اصول پایداری بسیار مهم و دارای ضرورت است. برای این هدف، استفاده از رویکردها و سیاست‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی بسیار مهم است. گردشگری یکی از رویکردهای مهمی است که می‌تواند به متنوع سازی اقتصاد روستایی کمک نماید. نتیجه این تنوع سازی می‌تواند کاهش فشار بر محیط و حفظ و مدیریت منابع در مناطق روستایی باشد. افزون بر این گردشگری بسترهایی را جهت توسعه در ابعاد مختلف و به صورت یکپارچه از جمله اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی در روستاها فراهم می‌نماید. در این زمینه شناسایی عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری از گام‌های اولیه محسوب می‌شود که در پژوهش حاضر مورد تأکید و در زمینه نواحی نیمه‌خشک ایران و به صورت ویژه شهرستان آبادیه در استان فارس بررسی شده‌است.

مناطق روستایی نواحی نیمه‌خشک ایران با توجه به ساختارهای محیطی، تفاوت‌های زیادی از لحاظ برنامه ریزی و توسعه دارند. در زمینه گردشگری نیز این مطلب صادق است. بنابراین در زمینه عوامل مؤثر در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری نیز این نکته قابل مشاهده‌است. در واقع نتیجه بررسی دیدگاه جامعه محلی و کارشناسان به‌خوبی نشانگر این مطلب است. نتیجه پژوهش نشان داد که از دیدگاه جامعه محلی، برنامه ریزی اقتصادی، زیرساختی و اجتماعی در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری مؤثر هستند. بر پایه این رویکرد و برنامه ریزی عواملی شامل بازاریابی و برندسازی گردشگری روستایی، ایجاد بازارچه فروش تولیدات و صنایع دستی محلی، ایجاد دفاتر توسعه خدمات گردشگری روستایی در منطقه، مشارکت روستاییان به‌عنوان راهنمایان گردشگر، گسترش خدمات فناوری از جمله اینترنت، تبلیغات و اطلاع رسانی برای گردشگری روستا، گسترش فعالیت‌های مشارکتی در حوزه گردشگری روستایی، ارتقای سطح آگاهی و دانش مردم محلی نسبت به گردشگری، اجرای طرح گردشگری روستایی، تغییر ذهنیت مدیران روستایی به حوزه گردشگری، بهبود خدمات اقامتی روستایی، گسترش امنیت و ایجاد فضای آرام در روستا، آموزش به جامعه محلی از نقش مهمی ایفاء می‌نمایند و می‌توانند بستری برای توسعه گردشگری و در معنای عام توسعه پایدار روستایی فراهم نمایند.

همچنین از دیدگاه کارشناسان نیز در راستای توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری، عوامل بازدارنده و پیش‌برنده متنوعی تأثیرگذار هستند. از جمله عوامل پیش‌برنده و مثبت می‌توان به روحیه قوم گرایی و جمع گرایی در روستاها، تنوع جاذبه‌های گردشگری روستایی با مردم، فرهنگ مهمان نوازی روستاییان منطقه مختلف، امکان جذب سرمایه‌گذاری از بخش خصوصی و همچنین افزایش سطح درآمد و اشتغال مردم روستاها، ظرفیت‌های بکر گردشگری عشایری منطقه، ظرفیت جهت برندسازی گردشگری روستایی و از مهمترین عوامل بازدارنده می‌توان به کمبود اقامتگاه گردشگری در روستاها، کمبود خدمات و تجهیزات گردشگری روستایی، ناشناخته بودن گردشگری منطقه، خشکسالی و کم آبی در سال‌های اخیر، ایجاد راه ارتباطی جدید اصفهان-شیراز و شرایط اقلیمی گرم و خشک اشاره نمود. هر یک از این عوامل در نوع خود در فرآینده توسعه پایدار روستایی با نقش آفرینی گردشگری مؤثر هستند اما آنچه مهم است مدیریت، کنترل و کاهش تنش‌ها در این زمینه است. با توجه به همبستگی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده، می‌توان از عوامل پیش‌برنده (قوت و فرصت) در راستای حذف و کاهش عوامل بازدارنده (ضعف و تهدید) استفاده نمود. نتیجه پژوهش یا نتایج تحقیقات کومار و والری (۲۰۲۲)، روزالینا و همکاران (۲۰۲۱)، گرمونویچ و همکاران (۲۰۲۰)، عسکری زاده و همکاران (۱۴۰۲) و رحیمی پور و همکاران (۱۳۹۹) همپوشانی دارد؛ چرا که در این تحقیقات نیز به تأثیرگذاری گردشگری در توسعه پایدار روستایی و نقش عواملی از جمله زیرساخت‌ها، فرهنگ‌سازی، آموزش، گسترش فناوری، برندسازی، توسعه خدمات و

مشارکت در توسعه روستایی با نقش آفرینی گردشگری اشاره دارند. در واقع عوامل اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی نقش مهمی در توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری دارند و گردشگری رویکردی است که می‌تواند به توسعه پایدار روستایی کمک نماید و تحولات مثبتی را ایجاد کند.

روی هم رفته تبیین و تحلیل نتایج نشان می‌دهد که عوامل متنوعی بر توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری مؤثر هستند. در این زمینه آنچه که مهم است استفاده و بهره برداری مطلوب می‌باشد. محدودیت‌ها و تنگناهای نواحی روستایی نیمه خشک قابل توجه است اما به فراخور، ظرفیت‌های متنوعی نیز وجود دارد که می‌توانند تنش‌ها را کاهش دهد. با توجه به این شرایط استراتژی‌های قابل طرح است اما مهمترین استراتژی‌ها از نوع تنوع است که با بهره جستن از فرصت‌ها، نقاط ضعف کاهش می‌یابد. در این راستا چند استراتژی ارائه شده است. ۱- امکان جذب سرمایه در حوزه گردشگری در راستای بهبود زیرساخت‌های روستایی (راه‌های بین روستایی). ۲- حمایت دولت در راستای گردشگری مناطق روستایی از جمله در زمینه اعتبارات ایجاد اقامتگاه و مشاغل صنایع دستی از جمله قالیبافی. ۳- استفاده از افراد محلی برای تور گردانی و آموزش آنها. ۴- تبلیغات و برندسازی برای گردشگری بومی-طبیعی روستاهای منطقه. ۵- حمایت از ایجاد مشاغل کوچک و خانگی ویژه زنان برای ایجاد فعالیت‌های کمک کننده گردشگری از جمله عروسک‌های محلی، لباس محلی و... ۵- ایجاد شرکت تعاونی گردشگری در سطح روستاهای منطقه برای برنامه ریزی و اجرای پروژه‌های گردشگری.

۶- منابع

- حجت شمامی، سیروس، افراخته، حسن، و ریاحی، وحید (۱۴۰۲). بنیان‌های معیشتی و بینش روستاییان در رابطه با گردشگری الکترونیک (مورد مطالعه: ناحیه روستایی شهرستان رودبار). *روستا و توسعه پایدار*، ۴(۱)، ۸۳-۶۳. doi: 10.22077/vssd.2023.6031.1164.۶۳
- حیدری ساربان، وکیل، و حاجی حیدری، سمیه (۱۳۹۷). تحلیل عوامل مؤثر بر موفقیت گردشگری روستایی، مطالعه موردی: (روستای موئیل شهرستان مشگین‌شهر). *برنامه ریزی فضایی*، ۷(۴)، ۹۲-۷۳. doi: 10.22108/sppl.2017.103974.1072
- خدایانه، کیومرث (۱۴۰۲). تحلیل عوامل مؤثر و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان، مطالعه موردی: دهستان حیران، شهرستان آستارا. *برنامه ریزی توسعه کالبدی*، ۱۰(۱)، ۱۱۶-۱۰۳. doi: 10.30473/psp.2023.64008.2605.۱۰۳
- رحیمی پور، بهاره، ظاهری، محمد، و کریم زاده، حسین (۱۳۹۹). شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز). *برنامه ریزی و توسعه گردشگری*، ۹(۳۵)، ۱۱۱-۱۱۰. doi: 10.22080/jtpd.2021.19834.3383.۹۰
- زنگنه اسدی، محمدعلی، گلی مختاری، لیلی، سعادت‌فر، رضا (۱۳۹۹). نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار دامنه‌های جنوب غربی بینالود. *روستا و توسعه پایدار*، ۱(۴)، ۶۸-۴۷. doi: 10.22077/vssd.2021.4087.1022.۴۷
- سوگندی، فاطمه (۱۴۰۲). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی با تمرکز به نقش ویروس کرونا (مطالعه موردی روستای بوژان شهرستان نیشابور). *راهبردهای توسعه روستایی*، ۱۰(۱)، ۳۷-۱. doi: 10.22048/rdsj.2022.330043.2002.۱
- شهبازی، حسین رضا، و موسوی محمودآبادی، سیده بهاره (۱۴۰۲). واکاوی نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی (مورد مطالعه: روستای محمودآباد، شهرستان خدابنده، استان زنجان). *جغرافیا و روابط انسانی*، ۲۶(۲)، ۱۲۴-۱۰۸. doi: 10.22034/gahr.2023.383812.1809
- صادقی، حجت الله، و قنبری، یوسف (۱۴۰۳). تأثیر ویژگی‌های سفر و محیط‌زیست روستا بر مدت زمان اقامت گردشگران در روستای شیوند شهرستان دزپارت. *روستا و توسعه پایدار*، ۵(۲)، ۹۵-۷۴. doi: 10.22077/vssd.2024.6908.1213.۷۴
- صادقی، حجت الله، و موسوی فرد، پرتو سادات (۱۳۹۹). نقش سدها در توسعه پایدار گردشگری روستایی (مورد مطالعه: روستاهای بالادست سد کارون سه در شهرستان ایذه). *روستا و توسعه پایدار*، ۱(۱)، ۹۸-۸۵. doi: 10.22077/vssd.2020.3486.1002.۸۵

- عسکری زاده، افشین، آمار، تیمور، و رمضانی گورابی، بهمن (۱۴۰۲). شناسایی عوامل مؤثر بر الگوی توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: شهرستان ماسال). *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۸(۴)، ۱-۱۴. magiran.com/p2647315
- قاسمی، معصومه (۱۳۹۹). ارزیابی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار: مطالعه موردی روستای امیرآباد. *جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۹(۱)، ۲۴۳-۲۵۹. https://journals.tabrizu.ac.ir/article_10632.html
- قهرمانی، مریم (۱۳۹۱). توسعه گردشگری پایدار روستایی و جایگاه بافتهای باارزش روستا (مطالعه موردی: روستای سیمین شهر همدان). *جغرافیایی فضای گردشگری*، ۱(۲)، ۸۰-۶۵. <https://www.sid.ir/paper/214304/fa>
- کاظمی، محمدرضا، شهرامی، رفعت، حسنی مهر، سیده صدیقه، و پورشیخیان، علیرضا (۱۳۹۹). تبیین نقش گردشگری در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان چهارفریضه شهرستان بندرانزلی). *جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)*، ۱۰(۴۱)، ۲۷۵-۲۸۸. [20.1001.1.22286462.1399.11.1.17.1](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1399.11.1.17.1)
- محمدی، سعدی (۱۳۹۰). توسعه روستایی و توسعه گردشگری. *مجله سپهر*، ۲۰(۷۸)، ۹۳-۱۰۰. <https://ensani.ir/fa/article/285927>
- نعیم آبادی، نازنین، و جوان، فرهاد (۱۳۹۹). تحلیل عوامل اثرگذار بر طول اقامت گردشگران در بوم گردی های شهرستان مشهد. *روستا و توسعه پایدار فضا*، ۱(۱)، ۸۴-۶۹. [doi: 10.22077/vssd.2020.3551.1004](https://doi.org/10.22077/vssd.2020.3551.1004)

References

- Al Mohaya, J. and Elassal, M. (2021). Assessment of Eco-tourism Potentials to Enhance Tourist Attractiveness in Asir Mountains, Saudi Arabia. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(6), 71-95. <http://annalsofscb.ro/index.php/journal/article/view/8173>
- Alcivar, I. and Bravo, O. (2017). Turismo sostenible: Una alternativa de desarrollo comunitario desde un componente cultural. *Espir. Rev. Multidiscip. Investig.* 9(1), 31-44. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=۸۴۶۶۳۸۸>
- Almeida-García, F. Peláez-Fernández, M.Á. Balbuena-Vázquez, A. and Cortés-Macias, R. (2016). Residents' Perceptions of Tourism Development in Benalmádena (Spain). *Tourism Managment*, 54(3), 259-274. doi.org/10.1016/j.tourman.2015.11.007
- An, W. and Alarcón, S. (2020). How can rural tourism be sustainable? A systematic review. *Sustainability*, 12(18), 1-19. doi.org/10.3390/su12187758
- Andereck, K.L. and Nyaupane, G.P. (2011). Exploring the Nature of Tourism and Quality of Life Perceptions among Residents. *Journal of Travel Research*, 50(1), 248-260. doi.org/10.1177/0047287510362
- Ariyani, N. and Fauzi, A. (2023). Pathways toward the transformation of sustainable rural tourism management in central Java, Indonesia. *Sustainability*, 15(3), 1-18. <https://doi.org/10.3390/su15032592>
- Askarizadeh, A., Amar, T., Ramezani Gourabi, B. (2023). Identifying factors affecting the pattern of rural tourism development (case study: Masal city). *Human settlement planning studies*, 18(4), 1-14. https://journals.iau.ir/article_۶۸۶۸۰۷.html [In Persian]
- Bhutoria, A. (2020). Understanding 'Rural' and Village Society. *Perception, Design and Ecology of the Built Environment: A Focus on the Global South*, 12(3), 519-534. <https://link.springer.com/chapter/۱۰.۱۰۰۷>
- Germanovich, A. G. Vasilieva, O. N. Ordynskaya, M. E. Allanina, L. M. and Gorokhova, A. E. (2020). Impact of tourism on sustainable development of rural areas: International experience. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 11(4), 965-972. doi.org/10.3390/su10103529
- Gharmani, M. (2011). Development of sustainable rural tourism and the location of valuable village textures (case study: Simin village of Hamadan city). *Geographical Journal of Tourism Space*, 1(2), 65-80. <https://www.sid.ir/paper/214304/fa> [In Persian]

- Ghasemi, m.(2019). Evaluating the role of rural tourism in sustainable development: A case study of Amirabad village. *Journal of Economic Sociology and Development*, 9(1), 243-259. https://journals.tabrizu.ac.ir/article_10632.html [In Persian]
- Go, H, and Kang, M. (2023). Metaverse tourism for sustainable tourism development: Tourism agenda 2030. *Tourism Review*, 78(2), 381-394. doi.org/10.1108/TR-02-2022-0102
- Heidari Sarban, V., & Bakhtar, S. (2018). Analysis of Factors Affecting the Success of Rural Tourism Case Study: Moeil Village, Meshginshar County. *Spatial Planning*, 7(4), 73-92. [doi: 10.22108/sppl.2017.103974.1072](https://doi.org/10.22108/sppl.2017.103974.1072)[In Persian]
- Hojjat shamami, S., afrahteh, H., & Riahi, V. (2023). Livelihood Foundations and Villagers' Insight into E-Tourism: A Case Study of Rural Area of Rudbar County. *Village and Space Sustainable Development*, 4(1), 63-83. [doi: 10.22077/vssd.2023.6031.1164](https://doi.org/10.22077/vssd.2023.6031.1164)[In Persian]
- Kattumuri, R. Ravindranath, D. and Esteves, T. (2017). Local adaptation strategies in semi-arid regions: study of two villages in Karnataka, India. *Climate and Development*, 9(1), 36-49. doi.org/10.1080/17565529.2015.1067179
- Kazami, M., shahmari, R., hasani mehr, S. S., & porsheykhan, A. (2021). Definition the Role of Tourism on Sustainable Rural Development (Case Study: Chahar Farzieh Village of Bandar Anzali). *Geography (Regional Planning)*, 10(41), 275-288. [Doi.20.1001.1.22286462.1399.11.1.17.1](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1399.11.1.17.1)[In Persian]
- Khan, M. R. Khan, H. U. R. Lim, C. K. Tan, K. L, and Ahmed, M. F. (2021). Sustainable tourism policy, destination management and sustainable tourism development: A moderated-mediation model. *Sustainability*, 13(21), 1-17. doi.org/10.3390/su132112156
- khodapanah, K. (2023). Analysis of Effective and Promoting Factors of Rural Tourism Development from the Perspective of Villagers (Case Study: Hiran District, Astara Township). *Physical Social Planning*, 10(1), 103-116. [doi: 10.30473/psp.2023.64008.2605](https://doi.org/10.30473/psp.2023.64008.2605)[In Persian]
- Kumar, S, and Valeri, M. (2022). Understanding the relationship among factors influencing rural tourism: a hierarchical approach. *Journal of Organizational Change Management*, 35(2), 385-407. doi.org/10.1108/JOCM-01-2021-0006
- Liu, C.H. Tzeng, G.H. Lee, M.H. and Lee, P.Y. (2013). Improving Metro-Airport Connection Service for Tourism Development: Using Hybrid MCDM Models. *Tourism Management of Perspective*, 6(2), 95–107. doi.org/10.1016/j.tmp.2012.09.004
- Liu, Y. L. Chiang, J. T. and Ko, P. F. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-12. <https://www.nature.com/articles/s41599-023-01099-9>
- López-Sanz, J. M. Penelas-Leguía, A. Gutiérrez-Rodríguez, P, and Cuesta-Valiño, P. (2021). Sustainable development and consumer behavior in rural tourism—the importance of image and loyalty for host communities. *Sustainability*, 13(9), 1-21. doi.org/10.3390/su13094763
- Mihai, F. C. and Iatu, C. (2020). Sustainable rural development under Agenda 2030. *Sustainability Assessment at the 21st century*, 10(2), 9-18. <https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=yJj^DwAAQBAJ&oi=fnd>
- Mohammadi, S. (2013). Rural development and tourism development, *Sepehr Journal*, 20(78), 93-100. <https://ensani.ir/fa/article/285927>[In Persian]
- Murdoch, J. (2000). Networks—a new paradigm of rural development?. *Journal of rural studies*, 16(4), 407-419. [doi.org/10.1016/S0743-0167\(00\)00022-X](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(00)00022-X)
- Naim Abadi, N., & Javan, F. (2020). An Analysis of Factors Influencing Tourists' Stay in Mashhad Ecotourism Resorts. *Village and Space Sustainable Development*, 1(1), 69-84. [doi: 10.22077/vssd.2020.3551.1004](https://doi.org/10.22077/vssd.2020.3551.1004)[In Persian]

- Rahimipour, B., zaheri, M., & Karimzadeh, H. (2021). Identification and analysis of key drivers affecting the sustainable development of rural tourism with a future research approach. (Case Study: Tourism Destination Villages – Sazez county). *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(35), 90-111. doi: 10.22080/jtpd.2021.19834.3383 [In Persian]
- Rangus, M. Brumen, B. and Topler, J. P. (2017). Sustainable tourism development in rural areas: The role of stakeholders. *Academica Turistica-Tourism and Innovation Journal*, 10(2), 1-124. <https://academica.turistica.si/index.php/AT-TIJ/article/view/86>
- Rosalina, P. D. Dupre, K. and Wang, Y. (2021). Rural tourism: A systematic literature review on definitions and challenges. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47(2), 134-149. doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.03.001
- Sadeghi, H. A. and Rezvani, M. R. (2017). The socio-economic effects of Karun 3 dam on the sustainable development of rural areas. A case study in Iran. *Human Geographies-Journal of Studies & Research in Human Geography*, 11(2), 213-229. doi.org/10.5719/hgeo.2017.112.6
- Sadeghi, H. O., & Ghanbari, Y. (2024). The Impact of Travel Characteristics and Environmental Features on the Duration of Tourist Stays in the Sheyvand Village of Dezpart County. *Village and Space Sustainable Development*, 5(2), 74-95. doi: 10.22077/vssd.2024.6908.1213 [In Persian]
- Sadeghi, H. O., & mousavifard, P. S. (2020). The role of dams in the sustainable development of rural tourism (Case study: Upstream Villages of Karun-3 Dam in Izeh County). *Village and Space Sustainable Development*, 1(1), 85-98. doi: 10.22077/vssd.2020.3486.1002 [In Persian]
- Shahbazi, H., & Mousavi Mahmoodabadi, S. B. (2023). Analyzing the role of tourism in sustainable rural development (Case of study: Mahmoodabad village, Khodabande city, Zanjan province). *Geography and Human Relationships*, 6(2), 108-124. doi: 10.22034/gahr.2023.383812.1809 [In Persian]
- Sobczyk, W. (2014). Sustainable development of rural areas. *Problemy ekorozwoju-problems of sustainable development*, 9(1), 119-126. <https://ssrn.com/abstract=2387299>
- Soeswoyo, D. M. Jeneetika, M. Dewi, L. Dewantara, M. H. and Asparini, P. S. (2021). Tourism potential and strategy to develop competitive rural tourism in Indonesia. *International Journal of Applied Sciences in Tourism and Events*, 5(2), 131-141. doi.org/10.31940/ijaste.v5i2.131-141
- Sogandi, F. (2023). Investigating the Effective Factors on the Development of Rural Tourism Focusing on the Role of Corona Virus (Case Study of Bozhan Village, Neishabour City). *Rural Development Strategies*, 10(1), 95-111. doi: 10.22048/rdsj.2022.330043.2002 [In Persian]
- Utami, D. D. Dhewanto, W. and Lestari, Y. D. (2023). Rural tourism entrepreneurship success factors for sustainable tourism village: Evidence from Indonesia. *Cogent Business & Management*, 10(1), 43-59. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2180845>
- Zanganehasadi, M., golimokhtari, L., & saadatyfar, R. (2021). The role of rural tourism in sustainable development of southwestern slopes of Binalud. *Village and Space Sustainable Development*, 1(4), 47-68. doi: 10.22077/vssd.2021.4087.1022 [In Persian]

